

สรุปบทเรียน ผ่านระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (LDD e-Training)

ชื่อ - สกุล	นายสุรเชษฐ์ แพเพชรอง ตำแหน่งนักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
หน่วยงาน	กลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑๑
วันที่อบรม	๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
รูปแบบหลักสูตร	e-Learning
หลักสูตร	“ธรรมาภิบาลภาครัฐ” (Data Governance For Government)

สรุปสาระสำคัญ

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ
- เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

เนื้อหาสำคัญของหลักสูตรการฝึกอบรมมี ดังนี้

๑. บทนำ

ข้อมูลของหน่วยงานรัฐมีมากมาย ข้อมูลเหล่านั้นกระจัดกระจายไม่มีการจัดระเบียบ ค้นหาใช้งานยาก เข้าใจยาก ข้อมูลไม่ถูกต้อง ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่สอดคล้องกับแหล่งอื่นๆ หน่วยงานขาดข้อมูล หรือไม่มี การจัดเก็บรักษาไว้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเจ้าของข้อมูลไม่อนุญาตให้เข้าถึงข้อมูล วิธีการที่ใช้ข้อมูล ซ้ำซ้อนและใช้เวลานานเกินไป ไม่มีกำหนดนิยามของข้อมูลที่ชัดเจน เพราะบางคนอาจยังไม่เข้าใจว่าข้อมูล ภาครัฐคืออะไร

๒. กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ

การกำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการข้อมูลภาครัฐทุก ขั้นตอน เพื่อให้การได้มาและการนำข้อมูลของหน่วยงานของรัฐไปใช้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน รักษา ความเป็นส่วนบุคคลและสามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยน และบูรณาการระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมั่นคง ปลอดภัย

ข้อมูล คือ สิ่งสื่อความหมายในทุกรูปแบบให้ความรู้เรื่องราวข้อเท็จจริงหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือ ทรัพย์สินมีค่า เพราะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปในทิศทางต่างๆ

พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ.๒๕๖๖ (มาตรา ๘)
ดังนี้

- การกำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการข้อมูลของหน่วยงานของรัฐ
- การมีระบบบริหารและกระบวนการจัดการและคุ้มครองข้อมูลที่ครบถ้วน
- การมีมาตรการในการควบคุมและพัฒนาคุณภาพข้อมูล พร้อมการวัดผลการบริหารจัดการข้อมูล
- การกำหนดนโยบายหรือกฎเกณฑ์การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ชัดเจน
- การจัดทำคำอธิบายชุดข้อมูลดิจิทัลของภาครัฐ

วงจรชีวิตของข้อมูล (Data Life Cycle)

กระบวนการบริหารและการจัดการข้อมูลตั้งแต่เริ่มสร้างข้อมูลไปจนถึงการทำลายข้อมูล นอกจากนี้ ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐยังเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทาง ควบคุม และตรวจสอบกระบวนการบริหาร และจัดการข้อมูล หรือที่เรียกว่า “วงจรชีวิตของข้อมูล” ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน

ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance for Government) คือ กลไกสำคัญในการแก้ปัญหาการขาดการบริหารจัดการข้อมูล และช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลภาครัฐได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประเทศสามารถพัฒนาได้ในทุกมิติ และไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในระดับหน่วยงาน ประกอบด้วย

๑. นิยามและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องข้อมูล (Definition and Rules)

๒. โครงสร้างธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance Structure) โดยบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับโครงสร้างธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ จะถูกแต่งตั้งโดยผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่กำหนด ยุทธศาสตร์และเป้าหมาย ประสิทธิภาพต่อหน่วยงานสูงสุด มี ดังนี้

๑) คณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance Council) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย ทิศทาง ปรับปรุง ส่งเสริม และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น พร้อมสื่อสารและกระตุ้นให้ทุกอย่าง เป็นไปตามแผนที่วางไว้

๒) ทีมบริการข้อมูล (Data steward Team)

๒.๑ ผู้บริการข้อมูล (CDO) นำข้อมูลที่ได้จากทีมบริการข้อมูลไปวิเคราะห์และหาแนวทาง ปรับปรุงร่วมกับผู้บริหารส่วนอื่น เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และการดำเนินการงานอย่างมีคุณภาพ พร้อมเป็นตัวกลาง เชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของหน่วยงาน

๒.๒ หัวหน้าทีมบริการข้อมูล บริหารจัดการ ควบคุม วิเคราะห์และติดตามการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อเสนอแก่ทีมบริหาร

๒.๓ บริการข้อมูลด้านธุรกิจ นิยามความต้องการด้านคุณภาพรักษาความเป็นส่วนบุคคล และความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้

๒.๔ บริการข้อมูลด้านเทคนิคการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่บริการข้อมูลด้านธุรกิจ

๒.๕ บริการข้อมูลด้านคุณภาพข้อมูลวิเคราะห์ความพร้อม ตรวจสอบวัดผลการดำเนินงาน ของข้อมูล

กระบวนการธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance for Government)

เป็นขั้นตอนที่ใช้สำหรับ กำกับดูแล การดำเนินการใดๆต่อข้อมูลให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ดังนี้

- การวางแผน (Plan)
- ปฏิบัติ (Do)
- การตรวจสอบ วัดผล และรายงาน (Check Measure and report)
- การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continual Improvement)

กระบวนการธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับทีมงานหรือโครงสร้างธรรมาภิบาล ภาครัฐ ทำให้ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ส่วนประกอบสำคัญในกรอบธรรมาภิบาล ข้อมูลภาครัฐแบ่งเป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑. สภาพแวดล้อมธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance Environment)
๒. นิยามข้อมูล (Data Definition)
๓. กฎเกณฑ์ของข้อมูล นโยบายข้อมูล (Data law/ Data pulley)

๓. ขั้นตอนการทำธรรมาภิบาลภาครัฐ ประเมินความพร้อมของหน่วยงานก่อนโดยการสำรวจ สถานะปัจจุบันของหน่วยงาน (Current State) ตั้งเป้าหมาย (Future state) วิเคราะห์สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ (Gap Analysis) มี ๔ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อที่จะได้กำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในหน่วยงานได้มาตรฐานและข้อกำหนดดังนี้

๑.๑ สภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น

- สภาพแวดล้อมในหน่วยงาน
- สภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๒ เข้าใจความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียข้อมูล กำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องและรวบรวมความต้องการ เช่น คุณภาพข้อมูล การรักษาความเป็นส่วนตัว

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดขอบเขต

ก่อนจะกำหนดขอบเขต ต้องนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพแวดล้อมวิเคราะห์ ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับข้อมูล ระดับความพร้อมของธรรมาภิบาลภาครัฐ มี ๕ ระดับคือ

- ๐ : None คือ ไม่มีหรือไม่ได้ทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ
- ๑ : Initial คือ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานของกระบวนการ
- ๒ : Managed คือ เริ่มมีการกำหนดมาตรฐานของกระบวนการเฉพาะและกำหนดคนทำงาน
- ๓ : Standardized คือ กำหนดมาตรฐานของหน่วยงาน มีการ กำหนดส่วนงานกลางในการกำกับและติดตามข้อมูล
- ๔ : Advanced คือ ถูกกำหนดเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน กำหนดส่วนงานกลางในการกำกับและติดตามข้อมูล
- ๕ : Optimized คือ มีการดำเนินการสอดคล้องกับระดับ ๔ พร้อมวิเคราะห์สาเหตุปัญหา

ขั้นตอนที่ ๓ กำหนดบทบาทความรับผิดชอบ

การกำหนดกลุ่มบุคคล ใครมีบทบาทและความรับผิดชอบ และความเหมาะสมกับหน่วยงานประกอบด้วย

๓.๑ คณะกรรมการธรรมาภิบาล (Data Governance Council) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางปรับปรุง ส่งเสริม และสนับสนุน พร้อมสื่อสารและกระตุ้นให้ทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้

๓.๒ ผู้บริหารข้อมูลระดับสูง (Chief Data Officer) ของหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบด้านข้อมูลของหน่วยงาน ควรเป็นเลขาของคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล มีหน้าที่เป็นผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง (CIO) มีหน้าที่ความรับผิดชอบใกล้เคียง หรือสามารถทำหน้าที่ของผู้บริหารข้อมูลระดับสูงได้ และ ผู้บริหารข้อมูลระดับสูงจึงสามารถเป็นบุคคลเดียวกันได้ ซึ่งกำหนดแนวทางส่งเสริม ผลักดัน สนับสนุน ควบคุม การดำเนินงานตามธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามนโยบาย เป้าหมาย และทิศทางที่กำหนดไว้ดังนี้

๑.) ทีมบริการข้อมูล (Data Steward Team) ทำหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับข้อมูลให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ซึ่งมี ๔ ส่วน ได้แก่

- บริการข้อมูลด้านธุรกิจ (Business Data Stewards)
- บริการข้อมูลด้านเทคนิค (Technical Data Stewards)
- บริการข้อมูลด้านคุณภาพข้อมูล (Data Quality Stewards)
- ผู้มีส่วนได้เสียกับข้อมูล (Data Stakeholders)

ขั้นตอนที่ ๔ สื่อสารและสร้างการรับรู้

กำหนดประเด็นที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน จัดทำแผนพร้อมทั้งติดตามการดำเนินงาน โดยพิจารณาถึง เรื่องที่ต้องสื่อสาร ระยะเวลาที่ต้องสื่อสาร ผู้ที่ต้องได้รับการสื่อสาร ผู้สื่อสาร กระบวนการในการสื่อสารที่ส่งผลต่อกระทบ การสื่อสารเป็นเรื่องของทุกคนในองค์กร ควรสร้างการรับรู้และตระหนักเกี่ยวกับ ความสำคัญของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ ขอบเขต นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน รวมถึงวัดผล ผู้ที่ทำด้วย

ขั้นตอนที่ ๕ วางแผน

เป้าประสงค์ของการทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในหน่วยงาน ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับข้อมูล กระบวนการ และเอกสารที่จำเป็นในการจัดทำ ทรัพยากรที่ต้องใช้ การประเมินความเสี่ยง และการจัดทำความเสี่ยง การตรวจสอบ ติดตาม วัดผล กิจกรรม รวมถึงเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ นโยบาย และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายข้อมูลหน่วยงาน และสามารถวัดผลได้ ต้องใช้ทรัพยากร และประเมินหรือจะวัดผลต้องใช้ระยะเวลาที่ต้องดำเนินการ

ขั้นตอนที่ ๖ กำหนดนโยบายข้อมูล ทำได้ ๒ รูปแบบ

๑. นโยบายข้อมูลสำหรับสาธารณะ เป็นการแจ้งให้สาธารณะทราบถึงนโยบาย และการจัดการข้อมูลหน่วยงาน
๒. นโยบายข้อมูลสำหรับภายในหน่วยงาน เป็นการสื่อสารให้ทุกคนในหน่วยงาน ทราบและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดการข้อมูลของหน่วยงาน

กฎเกณฑ์ข้อมูล/นโยบายข้อมูล (Data Rule / Data Policies)

ซึ่งโดยปกติ หน่วยงานจัดทำนโยบายข้อมูล ภายใต้กรอบนโยบายข้อมูลต้องครอบคลุมวงจรชีวิตของข้อมูลมีดังนี้

- ๑) การสร้างข้อมูล (Create)
- ๒) กระบวนการจัดเก็บข้อมูล (Store)
- ๓) กระบวนการใช้ข้อมูล (Use)
- ๔) กระบวนการเผยแพร่ข้อมูล (Publish)
- ๕) กระบวนการจัดเก็บข้อมูลถาวร (Archive)
- ๖) กระบวนการทำลายข้อมูล (Destroy)

การกำหนดนโยบายข้อมูลต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งหรือข้อกำหนดอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม รักษาความเป็นส่วนตัว และความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีรายละเอียดชัดเจนเข้าใจง่าย ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล เผยแพร่ และสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานรับทราบ ทบทวนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

ขั้นตอนที่ ๗ กิจกรรมหลักในการดำเนินการ

เป็นการสำรวจกระบวนการของชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด พร้อมระบุชุดข้อมูลและรายละเอียดดังนี้

๑. การจัดทำบัญชีข้อมูล (Data Catalog) และระบุชุดข้อมูลภายในหน่วยงาน เช่น
 - การสำรวจกระบวนการ ชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

- ระบุข้อมูลและรายละเอียด ความสัมพันธ์ของข้อมูล ได้แก่ใครเป็นเจ้าของข้อมูล รูปแบบการจัดเก็บข้อมูล ความพร้อมของชุดข้อมูล เช่น ชั้นข้อมูล ความครบถ้วนถูกต้อง สมบูรณ์

๒. การจำแนกข้อมูล (Data Classification) กำหนดแนวทางในการบริหารและคุ้มครองข้อมูลให้เป็นไปตามการจำแนกข้อมูล

๓. การจำแนกข้อมูล (Data Classification) ทำ Metadata หรือทำคำอธิบายข้อมูล แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือเชิงธุรกิจ รายละเอียด คำอธิบายข้อมูลโดยย่อ พร้อมวันเริ่มใช้งาน วันที่เปลี่ยนแปลงข้อมูล และภาษาที่ใช้เป็นต้น ซึ่งเป็นการบอกรายละเอียดเชิงชุดข้อมูลเชิงเทคนิค และการปฏิบัติ เช่น ชื่อตารางข้อมูล ชื่อฟิลด์ข้อมูล ประเภทข้อมูล ความกว้างของฟิลด์ข้อมูล คีย์ข้อมูล รวมไปถึงการสำรองข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๘ ติดตามและวัดผล

สิ่งที่ต้องทำในการติดตามและวัดผล

๑. กำหนดสิ่งที่ต้องติดตามและวัดผลด้านธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ เช่น เป้าประสงค์ แผนการดำเนินงาน กระบวนการและมาตรการ

๒. กำหนดวิธีการในการติดตาม วิเคราะห์วัดผล ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของการจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลที่หน่วยงานกำหนดไว้

๓. กำหนดระยะเวลาที่ติดตาม วิเคราะห์และวัดผล

๔. กำหนด ผู้รับผิดชอบในการติดตาม วัดผล วิเคราะห์ และประเมินผลสัมฤทธิ์

การวัดผล ต้องกำหนดเกณฑ์ให้ครอบคลุม

๑. ด้านคุณภาพข้อมูล ประกอบด้วย ความถูกต้อง ครบถ้วน ต้องทำเป็นปัจจุบัน ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ และความพร้อมใช้

๒. การประเมินความมั่นคง ปลอดภัยของข้อมูล ประกอบด้วย ความลับ ความถูกต้องครบถ้วน ความพร้อมใช้ การจัดทำนโยบายด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ข้อมูลถูกใช้งานอย่างเหมาะสม พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

๓. ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว เป็นไปตาม พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ขั้นตอนที่ ๙ ตรวจสอบ ประเมิน และรายงานผล

โดยการนำข้อมูลจากขั้นตอน ๑ - ๘ มากำหนดแผนการตรวจสอบและการประเมินผล

สิ่งที่ต้องทำ

- กำหนดแผนการตรวจสอบและประเมินผล
- กำหนดเกณฑ์และขอบเขตของการตรวจสอบและประเมินผล

ผู้สรุปบทเรียน

นายสุรเชนทร์ แพเพชรวง

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ